

Meleg hazafias érzés hatja át a józan gondolkodással, és nyugodt, megfontolt ítéllettel írott munkát. Az éles distinkciókat itt nem minősíthetjük szórszállhasogatásnak, mert közjogunk világos interpretatioja elsősorban álló érdek. Szolgálatot tett ezáltal nemesak a jogásznak, és történetírónak, hanem a politikusnak és magának a nagyközönségnek is, melynek szüksége van a politikán kívül álló szerző higgadt megfontolással írott munkájára, a melyhez bizalommal fordulhasson. Úgy hisszük, a munka ezzel elérte célját, s közjogi irodalmunk általa értékesen gyarapodott.

T. B.

Amerikai bölcsészeti tanulmányok.

William James: Der Wille zum Glauben und andere popularphilosophische Essays. Ins Deutsche übertragen von Dr Th. Lorenz. Stuttgart, Frommanns Verlag, 1899. Mk. 3. S. XVI+196.

A kitűnő pszichológiájáról (*Principles of Psychology*, 2 vols., Boston, 1890) a szakemberek előtt előnyösen ismert szerző, a régi és híres Harvard-egyetem philosophiai tanára egyike a modern amerikai philosophia legkiválóbb képviselőinek, s a fordítónak köszönettel tartozunk, hogy a könnyebben megközelelhető német nyelv útján alkalmat adott arra, hogy e minden ízében eredeti gondolkodóval megismerkedjünk. Az itt közlött tanulmányokban a bölcsészet legmagasabb problémáit fejtegeti James: *a hit és tudás, a gondolkodás és élet viszonyát*. Alláspontja egészséges visszahatás a nyers, rideg természettudományi felfogás ellen, idealistikus világnézet pozitívista alapon. Az emberi léleknek nem elegendő a tudományos megismerés, és pedig azért, mert az nem ér el a dolgok végéig; így rá vagyunk szorítva, hogy gondolatokat alkossunk magunknak a világegyetemről, melybe mi is beletartozunk, hogy a tudománytól megismert tényeket értelmezzük, magyarázzuk. Ez értelmezésben az az *akaraté*, életünk irányzója a főszerep, mert a világfelfogás mindig az egyéni gondolkodás, elhatározás dolga. Ha pusztán szemlélői volnánk a természet tüneténeinek, megelégedhetnénk a tudományos megismeréssel, de mi részesei, tevékeny szereplői vagyunk az életnek, sőt megteremtői a szellemi és erkölcsi világnak; — nekünk tehát föltevésekre, gondolatokra van szükségünk, melyek lelkünknek erőt és irányt adjanak, melyek alapján a szellemi és erkölcsi világot tovább fejleszthessük, s a természeti világgal harmoniába hozhassuk. Itt fonódik össze a hit a tudományval, mert e gondolatok, e föltevések már a hit körébe tartoznak. E hit, ez idealistikus világfelfogás jogosultságát, sőt szükségességét fejtegeti James az itt közlött essaykben, fejtegeti nem annyira dogmatikus, mint inkább skeptikus alakban, telve kételyvel a természettudományi megismerés iránt, mely azt hiszi, hogy a tények egymásutánjának kiderítésével (ah mennyi

még abban a hézag, mennyi még abban a hypothesis!) a mindenség titkát már fölfedezte, s a lélek minden szükségletét kielégítette!

A könyv 5 tanulmányt foglal magában, nem rendszeres. összefüggő tanulmányokat, hanem különböző alkalommal, leginkább az egyetemi hallgatókhoz tartott beszédeket, előadásokat, de a melyeket a közös cél fonala összefűz. Címök: *A hithez való akarat, Méltó-e az élet az élésre? A racionalitás érzelme, A determinismus dilemmája, A morálbölcész és az erkölcsi élet.* — A három első a vallásos hit jogosultságának védelmezésével foglalkozik: szerinte a vallásos kérdések mindenkor jogosan fejtegethetők, mert csak az a hit káros, a mely elfelejti, hogy csak hypothesis, s rationalistikus és autoratív igényekkel lép fel. *Ideáljai és hit: a legérdekesebbek és legbecsesebbek az emberben,* — s ugyanez áll a népekről és korszakokról. A negyedik essay a szabad akarat kérdésében indeterminista álláspontot foglal el; felfogása e tekintetben az, hogy a véletlennek, lehetőségnek (chance) is helyet kell engednünk a való világban. Megvallom, hogy okoskodása nem tudott engemet meggyőzni s mérsékelt determinista felfogásomtól eltéríteni! Utolsó értekezésében kifejti, hogy egyfelől a morálbölcész az erkölcsi élet tényeihez tartozik magát tartani, s másfelől az erkölcsi élet csak vallásos alapon állhat fenn, az ethikának mindig a metafizikai, theologiai hittől függőnek kell maradnia.

A mű fordítása — vajjon az eredetinek mélysége hozza-e magával? — kissé nehézkes. A fordításhoz Paulsen Frigyes berlini tanár írt előszót.

R. L.

Új könyvek.

A Franklin Társulat kiadásában legújabban a következő új könyvek jelentek meg:

„*Magyar király mondák*“, melyekben *Gaál Mózes* a „Hún és Magyar Mondák“ szerzője folytatólag adja a királyok mondáit egészen Mátyás koráig. Ezzel fejeződik be az a szép munka, melynek megírására a szerzőt a régi krónikák és a magyar történelem olvasása inspirálta. Sorra elvonulnak az olvasó lelki szemei előtt szent István, Imre herceg, szent László dicsőséges alakjai; a testvérharczokban gazdag Árpádok kora elevenedik meg. A sorból kiválnak a gyöngéd női alakok s mintegy betetőzésül Mátyás király, kit a néphez ezer kapos fűzött. A „Hún és Magyar Mondák“-at annak idején a kritika dicsérettel fogadta. Ez is méltó folytatás. Melegen ajánlható főkép a serdülő ifjúságnak. A kötetet Gyulay László rajzai ékesítik. Ára *egy korona ötven fillér.*

„*Orosz elbeszélések*“. Az elbeszélő irodalom terén ma jóformán az orosz íróké az elsőség. Mélység, nagy emberismeret, csodálatos, elütő és a szívekbe lopodzó hang különbözteti meg az ő